

Дихотомія «місто – село» у прозі Альфреда Дьобина та Миколи Хвильового

У статті проводиться компаративний аналіз дихотомії «місто-село» на матеріалі прозових творів «Сентиментальна історія», «Колонії, вілли...» й «Життя» М.Хвильового та роману «Берлін, Александерплац» А.Дьобліна. Простежуються шляхи взаємодії й протистояння мегаполіса і провінції. Увага акцентується на мотиві самотності городянина й тенденції урбанізації.

Ключові слова: дихотомія, опозиція, урбанізація, міський текст, село, звуковий ряд, топонім, локальний об'єкт, провінційний простір.

In the article there have been made the comparative analysis of dichotomy "City-town" on the material of prosaic works "Sentimental history", "Colonies, Villas...", "Life" by M.Khvylovy and the novel "Berlin. Alexanderplatz" by A.Doblin. The ways of cooperation and opposition of megapolis and provinces have been defined. The attention is focused on the motive of loneliness of a city dweller and the tendency of urbanization.

Keywords: dichotomy, opposition, urbanization, city text, country, sound row, toponym, local object, provincial space.

Поняття «місто» розмите й дискусійне. По-перше, не має єдиного загальноприйнятого визначення. Макс Вебер у праці «Город» [Вебер 1990] наводить деякі дефініції цього поняття. За Вебером місто – це населений пункт, будівлі в якому розташовані тісно одна до одної, настільки велике поселення, що в ньому відсутнє особистісне сусідське знайомство мешканців один з одним (соціальна теорія); населений пункт, більшість мешканців якого займаються не сільським господарством, а ремеслом й торгівлею (економічна теорія); таке поселення з певною територією, що характеризується особливим способом регулювання відносин володіння землею, яке відрізняється від поземельних відносин у селі (політико-адміністративна теорія). По-друге, критерії віднесення населеного пункту до ряду міст залежить від країни та чисельності населення, яке може варіювати від 250 в Данії до 30 000 осіб в Японії. По-третє, не чітко визначаються і кордони

міста. Вони залежать від того, чи розглядаємо ми місто окремо, або враховуємо також передмістя.

Окрім того, дискусійним залишається питання про те, що слід вважати населенням міста: тільки його корінних мешканців, або ж і людей, що перебувають у місті тимчасово? Ми, розглядаючи місто у його взаємодії із соціумом, погоджуємося із соціальною теорією визначення міста. У зв'язку із цим, доцільним є запропонувати таке визначення поняття «село»:

Село – це невелике землеробське поселення, один з видів сільських населених пунктів не міського типу, жителі якого займаються переважно обробіткою землі і тісно пов'язані один із одним сусідніми стосунками.

Перші спогади про місто з'являються у 3 – 4 тисячолітті до н.д. Від початку зародження первісного суспільства розпочалося розселення людства у невеликі угруповання, що за своїм соціальним устроєм нагадували сільський тип поселень. Найбільш відомими давніми торговельними і ремісничими центрами були Вавилон, Спарта, Афіни, Мемфіс. Поступовий економічний та виробничий розвиток, а також виникнення різних соціальних верств населення і встановлення соціальної нерівності між ними спровокували диференціацію поселень. Встановлюються чіткі межі між міською та сільською формами існування. «Промислова революція XVIII століття стала поштовхом стрімкого розвитку промислових міст, з'являються міста-агломерати... Це стало перехідним рубежем, коли відбувався переорієнтир в суспільстві із села на місто» [Тишків 2005: 193]. Перехідним періодом у суспільстві із села на місто в країнах Західної Європи Освальд Шпенглер вважав XIX століття.

Сьогодні невпинно зростає значення міста в розвитку країни. Натомість село з його специфічним побутом та одноманітним способом життя посуває свої межі перед натиском могутніх мегаполісів. Опозицією цих двох локальних систем переймаються не лише політики, митці та соціологи, але й літературознавці. У сучасному світі, коли село опинилося на межі виживання, дослідження дихотомії «місто-село», вивчення провінційних проблем та пошук їх вирішення має вирішальне значення.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що, попри значну кількість досліджень, присвячених творчості М.Хвильового та А.Дьобліна, досі не проводився компаративний аналіз образу міста й, тим більше, проблеми дихотомії «місто-село» у творчості цих авторів. Питання потребує докладного вивчення, бо опозиція «місто-село» є надзвичайно важливою не лише у літературній спадщині обох видатних прозаїків ХХ століття, але й у німецькій і українській літературі загалом.

Соціально-територіальний простір належить не лише містам. Вони оточені низкою сел. Для дослідження міського тексту необхідно звернутися до взаємовідношення міста і провінції. Традиція вивчення урбанізації започатковується працями М.Вебера, Е.Дюркгейма, Г.Зіммеля, які одними з перших розробили та проаналізували проблеми розвитку суспільства. Георг Зіммель у праці «Великі міста і духовне життя» займається проблемою психологічного впливу на людину великого міста та провінційного містечка [Зіммель 2003]. Контраст між життям мегаполісу та села впливає на пізнавальну здатність людини, зводить духовність – основу людських стосунків у провінції – до рівня цифр, байдужості та сліпого егоїзму. «Вирахуваність» міського життя знищує право особистості на індивідуальність, ірраціональні й імпульсивні вчинки. Г.Зіммель говорить про знецінення, відособленість й замкнутість міщанина як первинну стадію антагонізму практичного життя. Ф.Тьонніс аналізує форми взаємодії суспільства та спільноти, протиставляючи сільському способу життя міський.

Знаковими для українських урбаністичних досліджень є роботи Т.Возняк [Возняк <http://www.ji.lviv.ua/n42text/voznjak.htm>]. Науковець, вивчаючи феномен міста, значну увагу приділяє проблемі протистояння та взаємодії міста й села. У праці «Феномен міста» дослідник зазначає: «В архітектурному сенсі село розгортається по горизонталі, інколи навіть заглиблюючись у землю (балки, яри, улоговини). Натомість місто околу не улягає, радше воно видирається на найвищу сакральну та географічну точку у ньому. Воно кристалізується на вістрі сакральної місцини, яка єднає «Землю» та «Небо» [Возняк 4]. <http://www.ji.lviv.ua/n42text/voznjak.htm>.

Виникнення «дихотомії центру й периферії» чи «міста і околу» Т.Возняк пояснює у праці «Семантичні простори міста», спираючись на географічний простір Декарта й семантичну структуру простору. Місцем взаємодії між цими двома «світами» науковець визначає ринок. Він є важливим комунікативним простором, через який «село кореспондувало не тільки з найближчим містом, але й зі світом». «Обмін як комунікація різного рівня абстрагованості» є, за визначенням науковця, головною функцією міста. Отже, обмін, основною інформативною одиницею якого є гроші, відіграє важливу роль в історії становлення міст. Водночас Т.Возняк стверджує, що засоби масової інформації нівелюють протистояння центру та периферії, а комунікація знищує простір.

Об'єктом аналізу в роботі є повість «Сентиментальна історія», новели «Колонії, вілли...» й «Життя» М.Хвильового та роман «Берлін, Александерплатц» А.Дьобліна. Предметом дослідження є міський і сільський тексти обраних творів.

Невипадково об'єктом дослідження було обрано саме повість «Сентиментальна історія», новели «Колонії, вілли...» і «Життя» М.Хвильового, які досить різнобічно презентують тему взаємодії та протистояння села і міста. Доцільним був також вибір роману А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц», оскільки саме в цьому романі письменник відтворює не тільки багатий за змістом і контекстуально глибокий образ міста, але й, хоча завуальовано, порушує питання дихотомії «місто-село».

Вивченню творчості М.Хвильового присвятили свої праці В.Агеєва [Агеєва 1990], Ю.Безхутрий [Безхутрий 2003], М.Жулинський [Жулинський 1991], М.Тишків [Тишків 2005]. Дослідження міського тексту М.Хвильового почалося відносно недавно, варто відзначити також статті О.Гусейнової «Дискурс міста в прозі Миколи Хвильового: феноменологія маргінальності» (вивчає двоїстість, амбівалентність, ілюзорність столичного життя Харкова у прозі М.Хвильового) [Гусейнова 2004], О.Муслієнко «Місто у семіосфері абсурду М.Хвильового» (розглядає міський топос М.Хвильового як «текст абсурду», говорить про відверту апеляцію письменника до М.Гоголя, формулює спільні характеристики столичного і провінційного міста) [Муслієнко 2010], О.Соловей «Микола Хвильовий та дискурс модернізму в

українській прозі 20-х років» (починаючи зі з'ясування загальних рис та тенденцій українського модернізму, розкриває погляди науковців – В.Мельника, С.Павличко, Г.Грабовича – та місце М.Хвильового у цьому періоді, підкреслює імпресіоністичні риси стилю письменника) [Соловей <http://kalmius.narod.ru/nomer1/kryt/solo.htm>].

Міський текст А.Дьобліна є досить таки дослідженим. Вивченням його займалися М.Баум, С.Бекер, О.Бернхардт, П.Бекес, Г.Зандер, А.Зольбах, Х.Шефер. Змістовними є також роботи О.Келлера та Ю.Олівера. Не дивлячись на значну кількість досліджень, присвячених міському тексту Миколи Хвильового та Альфреда Дьобліна, жоден із літературознавців не вивчає належним чином дихотомію «місто-село» як в творчості українського, так і німецького письменників. Твори обох митців присвячено проблемі урбанізації. Але якщо у романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц» великий мегаполіс займає центральне місце, селу, у свою чергу, відводиться епізодична роль, а проблема опозиції «місто-село» вирішується мирним співіснуванням обох локальних просторів, то у прозі М.Хвильового змальовано процес урбанізації, відбувається утвердження міського способу життя й, відповідно, категоричне заперечення сільського.

На прикладі творів «Сентиментальна історія», «Колонії, вілли...» й «Життя» можемо простежити еволюцію взаємовідношень і протистояння міста й села. Так, у новелі «Життя» події розгортаються на тлі сільської буденності, а місто представлене лише як мрія, яка, наче примара, переслідує головну героїню на сторінках газети («Оксана дивилась на рядки й думала, що там написано про Київ, про місто» [Хвильовий 1990, 1: 90]). Лише кількома влучними фразами Хвильовий робить образ міста надзвичайно насиченим і навіть ідилічним. Місто манить людину, наче «мовчазні станційні вогні» («хотілось до великих міст, до життя», «хоч би скоріш до міста», «як мені хочеться до міста» [Хвильовий 1990, 1: 89]). Село на його фоні звучить як антипод («хмурий гетьманський ліс», «змарнілі степи», «ліси були нудні й жорстокі, чорні, як смерть, вишкірялись навіть» [Хвильовий 1990, 1: 90], «чоботи грузли в багні» [Хвильовий 1990, 1: 91]). Одним словом – «тоскно».

Протиставлення села та міста підкреслюється у новелі звуковим рядом. У той час, коли у селі звучить «тоскний заспів» і «штучне іржання» [Хвильовий 1990, 1: 87], «зажурений шелест тополі» [Хвильовий 1990, 1: 89], «навкруги голе поле й тиша» [Хвильовий 1990, 1: 91]), у місті – «курить і дзвонить життя, найбільше, наймолодше» [15, с.90]. Його (місто) автор символічно зображує у золотому кольорі, кольорі багатства, насиченості, розмаїття («тільки на обрії блимало золото» [Хвильовий 1990, 1: 88]). Село ж представлено у творі в сірих, «нудних» тонах («вечори ходили по Комарівці – сірі», «тріщав віз – і було тьмяно» [Хвильовий 1990, 1: 87], «знову налетіла темна хмара й забризкали сірі води», «сіріло» [Хвильовий 1990, 1: 91]). Дихотомія «місто-село» остаточно підсумовується автором наприкінці твору («це темне життя, а хотілося світлого, молодого...» [Хвильовий 1990, 1: 91]).

Проте така опозиція досить не однозначна. Письменник ностальгує за «духом свіжих снопів» і «широкими безмежними ланами», за «жагучим шепотом на соломі» і «чайними трояндами», «які цвітуть на серці». Ностальгія ця якнайкраще відображена у повісті «Сентиментальна історія», головна героїня якої приїздить із села до міста, де «невідомий край» враз стає реальністю, таємничість розсіюється й набуває цілком земних, «аморальних», огидних, навіть згубних рис.

Перше розчарування, з яким стикається дівчина у місті, – «канцелярські будні» й конторська розпуста. Те, з чим вона боролась у селі («у нашому комолі була якась дика розгнуданість, і дівчата, що йшли туди, вже з п'ятнадцяти років робились «чесними давалками» [Хвильовий 1990, 1: 489]), тут було просто способом «одержати посаду» й «ніякого продажу тут нема» [Хвильовий 1990, 1: 492].

В.Фоменко у монографії «Місто і література: українська візія» зазначає: «Місто справді не село, де чуже життя і біди не кидаються у вічі, проте вони й не хвилюють сторонніх людей в урбанізованому середовищі. Одна з причин цього – анонімність більшості з тих, хто йде міськими майданами...» [Фоменко 2007: 189]. Все, на що може, потрапивши до міста, розраховувати Б'янка, – самотність («в своїй установі я, очевидно, була одинокою» [Хвильовий 1990, 1: 492], «тільки в машині я находила свого

друга» [Хвильовий 1990, 1: 492], «залишалась тільки єдина жінка, що з нею я почувала себе досить спокійною» [Хвильовий 1990, 1: 493]). На відміну від великого мегаполісу, у якому людина опиняється один на один зі своїми проблемами та переживаннями й губиться серед «столичного руху», у селі всі пов'язані родинними або дружніми зв'язками, де навіть візниця є близькою людиною.

Майстерно вибудованим ланцюгом асоціацій М.Хвильовий вказує на те, що самотність – це беззаперечна ціна, яку має заплатити людство за комфорт великого мегаполісу. Автор наче прогнозує урбанізаційний вибух («ми на передодні світової катастрофи» [Хвильовий 1990, 1: 498]), який зруйнує усталений соціально-територіальний устрій суспільства й принесе прогрес та ще більшу самотність. Індикатором самотності і, відповідно, розширення влади міста служить відчуття холоду, що переслідує героїв протягом усієї повісті («Хіба ти не відчуваєш, що на землі холодніш становиться?» – запитує журналістка у Б'янки; «вона здригнула, наче й справді їй зимно було» [Хвильовий 1990, 1: 498]; від Чаргаря «повіяло холодком» при найменшому натяку на відвертість; «поцілунки ці були якісь холодні» [Хвильовий 1990, 1: 504]). І в цій самотності кожен рятується по-своєму: журналістка шукає відряди у «юначків з задуманими очима», які «продають своє тіло» [Хвильовий 1990, 1: 497]; сусідка Уляна «відводить душу», жаліючись Б'янці; сама ж героїня шукає відряди у вигаданому коханні до митця.

Із споконвіків село було закритим консервативним середовищем. Селяни не бачили нічого, окрім важкої праці. Місто ж, навпаки, було осередком культури, освіти, естетики й економічного розвитку. Місцем комунікації цих полярних світів був ринок. Т.Возняк стверджує: «З огляду на свою комунікативну функцію, ринок став одним з найважливіших елементів усіх міст. Через ринок село кореспондувало не тільки з найближчим містом, але й зі світом» [Возняк]. Б'янка, приїхавши до міста, «ішла по великій вулиці» (суто міська принада) «й раптом потрапила на ринок» (місце перетину двох світів), де «стояли селянки з клубникою». «Соковита клубника», яку вона «взяла на губи», стає символічним прощанням із запашним сільським життям, смак якого вона зрозуміє лише згодом, пізнавши самотність, розпусність й байдужість міського життя.

У романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц» найбільшими ринками є «Hackeschen Markt», «Fleischgroßmarkt» і «Frankfurter Topfmarkt». Ринок у столиці – це не просто міський локус, а великий механізм; не збіговисько селян, а підпорядкована законам урбанізованого середовища система. Тут є своє керівництво («Verwaltungsorgan ist die Deputation für den Vieh- und Schlachthof, bestehend aus zwei Magistratsmitgliedern, einem Bezirksamtsmitglied, 11 Stadtverordneten und 3 Bürgerdeputierten» [Döblin 1989: 117]), працівники («Im Betrieb sind beschäftigt 258 Beamte, darunter Tierärzte, Beschauer, Stempler, Hilfstierärzte, Hilfsbeschauer, Festangestellte, Arbeiter» [Döblin 1989: 117]), встановлено чіткі податки («Gebührentarif: Marktgebühren, Liegegebühren, Schlachtgebühren, Gebühren für die Entfernung von Futtertrögen aus der Schweinemarkthalle» [Döblin 1989: 117]). Це свого роду пограничний пункт між життям міським та сільським, місце комунікації двох світів. З одного боку, тут місто («Schlächterwagen karriolen an in schlankem Galopp», «die schmutzigen Mauern», «gelbe Verwaltungsgebäude» [16, с.117]), а з другого – селяни женуть на забій та продаж худобу («Aus den Provinzen rollt das Vieh ran, Exemplare der Gattung Schaf, Schwein, Rind» [Döblin 1989: 118]).

У новелі «Колонії, вілли...» М.Хвильового «Сидір запрягає коні й везе м'ясо до міста». Автор водночас має на увазі ринок як місце взаємодії села і міста й натякає на важливу постачальну функцію провінції. На відміну від новели «Життя», де місто постає перед нами як мрія, й повісті «Сентиментальна історія», де воно є самостійно існуючим простором і культурним центром, у новелі «Колонії, вілли...», як і в романі Дьобліна, місто цілком залежне від провінції. Тоді, як у місті «по вулицях голод», у провінції – «в яблуках мед, пасіка» [Хвильовий 1990, 1: 92], «їдять шоколад, п'ють каву, молоко» [Хвильовий 1990, 1: 95].

Не зважаючи на це, вирок М.Хвильового однозначний: село вмирає, наче «літнє сонце, відходить за обрій» («в Дамаївці майже кожного дня ховали когось» [Хвильовий 1990, 1: 90]). Молодь від'їздить, а значить – і село поступово старіє (Оксана у новелі «Життя» йде у пошуках «великого міста». Б'янка у повісті «Сентиментальна історія» покидає свій «провінціальний домок» «навіки» [Хвильовий 1990, 1: 487]. Колонії в новелі «Колонії,

вілли...» із Слобожанських лісів «перевозили в місто»). «Але ж хіба можна було відмовитися від цієї поїздки?» [Хвильовий 1990, 1: 487] – стверджує письменник устами Б'янки невідворотність процесу урбанізації і вимирання села.

Процес старіння села, обумовлений масовою міграцією молоді, спостерігаємо і в романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц». На прикладі молодого Цанновича, який від'їжджає до міста у пошуках благополуччя, бачимо усі переваги великого мегаполісу. Вже у двадцять років юнак досягає набагато більших успіхів, ніж деякі селяни у 80 («Sind noch andere klug gewesen und waren mit achtzick nicht so weit gewesen wie Stefan mit zwanzick» [Döblin 1989: 13], «er ist seinem Vater um zwanzick Jahr voraus» [Döblin 1989: 12]).

Проте письменник не заперечує право на подальше існування провінційного простору, а, навпаки, підкреслює його важливе постачальне значення для городян. Село дає місту ресурси для подальшого існування («Das Vieh aus den Provinzen herangerollt, aus Ostpreußen, Pommern, Westpreußen, Brandenburg» [Döblin 1989: 153]). До того ж село є тією віддушиною, куди тікає людина побути наодинці, відпочити (сюди приїздить кохана Біберкопфа із Райнгольдом; тут роблять операцію самому Францу, коли він втрачає руку). Водночас – це той закуток, де тебе ніхто не знає. Це й дає можливість у глибинках провінції відкрити найпотаємніші, найтемніші риси свого ества, навіть приховати злочини. Саме у селі Freienwalde Райнгольд вбиває кохану Біберкопфа, тіло якої було знайдено лише через два дні («Die Leiche der Mieke wird nach zwei Tagen etwa einen Kilometer entfernt von der Kute gefunden, im selben Wald» [Döblin 1989: 352], «sie fuhr nach Freienwalde, um ihren Freund zu schützen, dabei wurde sie erwürgt, erwürgt, war hin, erledigt, und das ist das Leben» [Döblin 1989: 355]).

Таку парадоксальність у зображенні села (тут, з одного боку, всі знають один одного, з іншого, не важко приховати жахливі вчинки) спостерігаємо й у міській реальності. Серед мільйонів мешканців людина зберігає анонімність, проте кожен огріх видно, як на долоні. Тому й село постає в романі своєрідним місцем втечі («Ob mir einer gesehen hat in Freienwalde, ist zweifelhaft», «sie fluchen zusammen auf Karl, dann bringt Eva Franzen

bei der Toni, einer alten Freundin in Wilmersdorf, unter» [Döblin 1989: 353]).

Як і в прозі М.Хвильового, у романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц» також звучить мотив самотності городянина. Письменник чітко відмежовує сільський і міський простори. Якщо у селі тиша і спокій, вдосталь часу для спілкування («auf dem Land ist mehr Ruhe, die Leute drehen jedes Ding herum und herum, Ihr könnt reden stundenlang» [Döblin 1989: 10]), то городяни такої привілеї не мають. Люди у великому мегаполісі за вирієм подій не мають часу на спілкування («in der Stadt nun, es ist auch schwer, aber die Menschen stehen dichter beieinander, und sie haben keine Zeit» [Döblin 1989: 10]). Герой твору Цаннович (повчальна історія про Цанновича) навіть заробив на самотності людей міста («Er hat ä Geschäft daraus gemacht, daß die Leute in der Stadt keine Zeit haben und unterhalten sein wollen. Er hat sie unterhalten. Es hat sie schweres Geld gekostet» [Döblin 1989: 10]).

Не дивлячись на всі недоліки й переваги сільського й міського буття, у романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц» не спостерігаємо протистояння таких локальних об'єктів, як місто і село. Радше існує окремо великий мегаполіс, якому належить основний соціально-територіальний простір, й окремо – провінція. Ці полярні світи не протистоять, а взаємодіють. Вже на перших сторінках роману, розповідаючи історію про Цанновича, письменник показує взаємовплив села і міста («Die einen gehen von der Stadt aufs Land, die andern vom Land in die Stadt» [Döblin 1989: 10]).

Місто, хоча й існує окремо від провінції, проте постійно взаємодіє із селом. На підтвердження цьому письменник постійно використовує назви різних сіл, що оточують столицю, наче підкреслюючи її велич і красу («um Berlin belegenen Ortschaften Potsdam, Spandau, Friedrichsfelde, Karlshorst, Friedrichshagen, Oberschöneweide und Wuhlheide, Fichtenau, Rahnsdorf, Carow, Buch, Frohnau, Cöpenick, Lankwitz, Steglitz, Zehlendorf, Teltow, Dahlem, Wannsee, Klein-Glienicke, Nowawes, Neuendorf, Eiche, Bornim und Bornstedt» [Döblin 1989: 31]).

Символічним зв'язком села із містом у романі виступає трамвай (так само, як і потяг із села до міста у повісті «Сентиментальна історія» М.Хвильового: «із степу прилетів потяг,

заревів, зашумів, заготовав», «на третій день я була в Z» [Döblin 1989: 490]). Періодично перераховуючи назви станцій, А.Дьоблін не забуває згадати провінції, які оточують Берлін («Die Elektrische Nr. 68 fährt über den Rosenthaler Platz, Wittenau, Nordbahnhof, Heilanstalt, Weddingplatz, Stettiner Bahnhof, Rosenthaler Platz, Alexanderplatz, Straußberger Platz, Bahnhof Frankfurter Allee, Lichtenberg, Irrenanstalt Herzberge» [Döblin 1989: 35], «Die 51 Nordend, Schillerstraße, Pankow, Breitestraße, Bahnhof Schönhauser Allee, Stettiner Bahnhof, Potsdamer Bahnhof, Nollendorfplatz, Bayrischer Platz, «Umlandstraße, Bahnhof Schmargendorf, Grunewald, mal rin» [Döblin 1989: 364]).

Різноманіття сільських топонімів ще раз говорить про те, що автор зовсім не виступає проти сільського способу буття, а, навпаки, залишає за провінціями значний простір й таке ж право на існування, як і у міста.

Таким чином, у прозі М.Хвильового та романі А.Дьобліна «Берлін, Александерплатц» чітко простежується дихотомія «місто-село». Утворах обох авторів на фоні села домінує прогресуюче місто, великий мегаполіс ХХ століття. Неминучість процесу урбанізації одностайно стверджують у своїй прозі автори, хоча й ставлення їх до цього суттєво різняться. М.Хвильовий прогнозує вимирання села, причому місце його невідворотно займає місто, згубне й розпусне, проте омріяне й невідоме. Письменник возвеличує місто, підводить його до рівня мрії й водночас обездушує. Автор же відомого роману «Берлін, Александерплатц» возвеличує міське життя, утверджує виключну культурну та соціальну роль мегаполіса, якому у його творах відведено центральну роль. Берлін Дьобліна – це перш за все прогресивний центр країни й усього всесвіту. По-іншому вирішує письменник і проблему дихотомії «місто-село». На протиположності категоричному запереченню сільської реальності М.Хвильовим, А.Дьоблін відокремлює ці дві локальні площини одна від одної, залишаючи їм лише деякі шляхи взаємодії.

Література: Агеева 1990: Агеева В. Зайві люди у творчості М.Хвильового» / Агеева В. // Слово і час. – 1990. – №10.; Безхутрий 2003: Безхутрий Ю. Хвильовий: проблеми інтерпретації: Монографія. – Харків: Фоліо, 2003.; Вебер 1990: Вебер М. История хазяйства. Город. – М., 1990. – С. 308 – 373.; Возняк Т. Семантичні простори міста / Возняк Т. // <http://www.ji.lviv.ua/n42text/voznjak.htm>; Возняк Т. Феномен міста

/ Возняк Т. // <http://www.ji.lviv.ua/n36texts/voznjak.htm>; Гусейнова 2004: Гусейнова О. Дискурс міста в прозі Миколи Хвильового: феноменологія маргінальності // Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. – 2004. – №33, Ч. 1. – С. 66 – 71.; Жулинський 1991: Жулинський М. Микола Хвильовий. – К.: Знання, 1991. – 32 с.; Зіммель 2003: Зіммель Г. Великі міста і духовне життя // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2003. – № 29: Геній місця. Leopolis. Львів. Lemberg. Lwow. – С. 315 – 325.; Муслієнко 2010: Муслієнко О. Місто у семіосфері абсурду М.Хвильового // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – №20 (207), Ч.IV – С. 146 – 153.; Соловей Соловей О. Микола Хвильовий та дискурс модернізму в українській прозі 20-х років // <http://kalmius.narod.ru/nomer1/kryt/solo.htm>.; Суходуб 2005: Суходуб Т. Культура города и право памяти // Образ міста в контексті історії, філософії, культури: Києвознавчі читання. – К.: ПАРАПАН, 2005. – С. 5 – 15.; Тишків 2005: Тишків М. Позиція автора в новелі «Я (Романтика)» та в повісті «Сентиментальна історія» Миколи Хвильового // Українська мова та література в школі. – 2005. – №2. – С. 10 – 13.; Фоменко 2007: Фоменко В. Г. Місто і література: українська візія: Монографія. – Луганськ: Знання, 2007. – 312 с.; Хвильовий 1990: Хвильовий М. Твори: У 2 т. / Хвильовий М. – К.: Дніпро, 1990. – Т.1: Поезія. Оповідання. Новели. Повісті / Упоряд. М.Г. Жулинський, П.І. Майдаченка; Передм. М.Г. Жулинського. – 650 с.; Хвильовий 2008: Хвильовий М. Я (Романтика): для серед. та ст. шк. віку. – К.: Школа, 2008. – 368 с.; *Döblin 1989*: Döblin, Alfred. Berlin – Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf / Döblin, Alfred. – Walter Verlag, 1989. – 435 S.

В статтє провoдиться компаративний анализ дихотомии «город-село» на матеріалє произведений «Сентиментальная история», «Колонии, виллы...», «Жизнь» Н.Хвильового и романа «Берлин, Александерплац» А.Деблина. Прослеживаются пути взаимодействия мегаполиса и провинции. Внимание акцентируется на мотиве одиночества горожанина и тенденции урбанизации.

Ключевые слова: дихотомия, оппозиция, урбанизация, городской текст, село, звуковой ряд, топоним, локальный объект, провинциальное пространство.